

Mål C-582/23 [Wiszkier]ⁱ

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

20 september 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

2 augusti 2023

Klagande:

R. S.

Övriga parter

Aktiebolaget C. med säte i W.

Konkursförvaltaren för M. S. och R. S.

Konkursförvaltaren för aktiebolaget i konkurs G. med säte i W.

J. J.

M. G.

Saken i det nationella målet

Upprättande av en återbetalningsplan till borgenärer inom ramen för ett insolvensförfarande avseende en fysisk person.

ⁱ Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Möjlighet att återropa oskäliga villkor i konsumentavtal i ett insolvensförfarande, direktiv 93/13 och artikel 267 FEUF

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1. Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken konkursdomstolen är bunden av en förteckning över fordringar som konkursdomaren har godkänt i ett insolvensförfarande, och enligt vilken konkursdomstolen inte kan pröva huruvida avtalsvillkor är oskäliga när den fattar ett beslut om att avsluta förfarandet?
2. Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken det inte är möjligt att besluta om interimistiska åtgärder i ett insolvensförfarande, vilket kan avskräcka konsumenter från att utnyttja det skydd som de åtnjuter enligt rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal?

Anförda unionsbestämmelser

Direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, artiklarna 6.1 och 7.1

Anförda nationella bestämmelser

1. Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (konkurslagen av den 28 februari 2003) (Dz.U. 2019, pos. 498, i dess ändrade lydelse) (nedan kallad konkurslagen)
2. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r.–Kodeks postępowania cywilnego (civilprocesslagen av den 17 november 1964) (Dz. U. 2021, pos. 1805, i dess ändrade lydelse), artiklarna 730 och 730¹ (interimistiska åtgärder)
3. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – kodeks pracy (arbetslagen av den 26 juni 1974) (Dz. U. 2022, pos. 1510, i dess ändrade lydelse):

Artikel 87 § 3. Avdrag kan göras med beaktande av följande begränsningar:

- 1) vid verkställighet av underhållsbidrag – med högst tre femtedelar av beloppet, och
- 2) vid verkställighet av andra fordringar eller avdrag på kontantförskott – med högst hälften av beloppet.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

Genom beslut av den 15 oktober 2019 förklarade Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi (Distriktsdomstolen i Łódź – staden Łódź) R. S. i konkurs, det vill säga en fysisk person som inte bedriver affärsverksamhet.

Till konkursboet hörde bland annat hälften av äganderätten till en fastighet. Denna andel såldes för 350 000 PLN. I syfte att säkerställa återbetalningen av ett kreditlån jämte ränta samt andra kostnader och avgifter till ett belopp på 832 696,77 PLN (till förmån för borgenären G., ett aktieföretag) så inrättades en panträtt i samma fastighet. Efter fördelningen i det aktuella insolvensförfarandet tilldelades borgenären G. ett belopp på 360 671,91 PLN.

I insolvensförfarandet rörande R. S. upprättades en förteckning över fordringarna, vilken godkändes genom beslut av konkursdomaren den 26 april 2021. Förteckningen innehöll fordringar till ett sammanlagt värde av 1 247 127,93 PLN, i vilken borgenären G. hade en fordran på 975 362 PLN. Samtliga fordringar Konkursgäldenären godtog alla fordringar. Någon invändning mot fordringsförteckningen har inte kommit in från varken konkursgäldenären eller borgenären.

Den fordran gentemot G. som görs gällande i förevarande mål har uppkommit samband med köpet av nämnda fastighet. Den 30 mars 2007 ingick konkursgäldenären R. S. tillsammans med sin hustru M. S., samt L. K. och A. K., ett hypotekslån indexerat till CHF med borgenären om ett lånebelopp på 489 821,63 PLN och en löptid på 360 månader. I samband med indexeringen av lånet åtog sig låntagarna att återbetala 211 952,23 CHF till borgenären.

Enligt den hänskjutande domstolens uppfattning innehåller avtalet om hypotekslån oskäliga villkor, vilka kan medföra att avtalet blir ogiltigt. Det skulle innebära att borgenärens fordran inte överstiger 489 821,63 PLN och med hänsyn till att det dels pågår ett insolvensförfarande mot L. K. och A. K. och dels att borgenären (i ett annat insolvensförfarande) redan tidigare erhållit nämnda belopp från försäljningen av hälften av andelarna i fastigheten, skulle fordran istället vara 0 PLN, vilket kräver ytterligare utredning av de faktiska omständigheterna.

Den domstol vid vilken målet är anhängigt bör, på grundval av den förteckning över fordringar som upprättats i samband med insolvensförfarandet, fastställa en återbetalningsplan för R. S. i enlighet med dennes inkomstmöjligheter och storleken på de obetalda skulderna. R. S. har begärt att skulderna ska avskrivas utan att en återbetalningsplan upprättas eller, alternativt, att en återbetalningsplan upprättas för en period på sex månader till ett belopp av 500 PLN per månad. Borgenären G. har begärt att en återbetalningsplan ska upprättas på minst 2 000 PLN per månad under en period av 36 månader. Ingen av de övriga borgenärerna har inkommit med något yttrande. Konkursförvaltaren begär att det upprättas en avbetalningsplan på 2 500 PLN per månad under en period av 36 månader.

Konkursgäldenären R. S. är fortsatt anställd. Den första delen av hans lön på cirka 3 500 PLN sätts in på hans bankkonto, medan den andra delen av hans lön på cirka 3 500 PLN tillfaller konkursboet i syfte att tillgodose dess borgenärer, däribland G.

Den 20 juli 2023 försattes G. i konkurs. Detta insolvensförfarande är pågående och handläggs av en konkursförvaltare.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 1 Insolvensförfaranden mot konsumenter har i huvudsak två syften: att tillgodose borgenärernas fordringar och att göra det möjligt för konkursgäldenären att avskriva sina skulder. Förfarandet handläggs av en konkursdomare – det vill säga ett rättsligt organ som utövar alla skäliga rättshandlingar förutom de som är förbehållna konkursdomstolens behörighet. Inom ramen för ett insolvensförfarande mot en konsument så säljs konkursgäldenärens tillgångar, man upprättar en förteckning över fordringarna, man fördelar medlen mellan borgenärerna och man avslutar förfarandet med att upprätta en återbetalningsplan för en period på upp till 36 månader.
- 2 I förteckningen över fordringarna anges vilka borgenärer som deltar i förfarandet och storleken på de fordrade beloppen. Denna förteckning är i princip inte föremål för någon materiell prövning av konkursdomaren. Fordringarna förs upp på förteckningen av konkursförvaltaren och konkursgäldenären har rätt att avge en förklaring om huruvida fordran godtas eller inte. När förteckningen har lagts fram inför konkursdomaren så tillkännages den och konkursgäldenären och borgenärerna har rätt att göra invändningar mot den. En invändning får endast lämnas in inom två veckor från dagen för tillkännagivandet. Efter denna tidpunkt förlorar rättegångsdeltagarna sin rätt att göra invändningar. Konkursdomaren ska godkänna förteckningen såvida inga invändningar har gjorts, och förteckningen är bindande under förfarandets gång till dess att den ändras i vederbörlig ordning.
- 3 Det är ostridigt att varken konkursförvaltaren eller konkursdomaren har granskat det avtal som borgenären G. ingått i fråga om oskäligen avtalsvillkor. Konkursdomaren har inte heller gjort ändringar ex officio i förteckningen.
- 4 Konkursgäldenären har lämnat in en förklaring om att han godkänner fordran i dess helhet, vilket kan tyda på att han inte begärt något skydd med anledning av att näringsidkaren använt sig av oskäligen avtalsvillkor. I en skrivelse till domstolen, vilken skickades in efter det att förhandlingen avslutades, påpekade emellertid konkursgäldenärens ombud att det fanns skäl att anse att det avtal som G. hade ingått var ogiltigt eftersom man använt sig av oskäligen avtalsvillkor och att återbetalningarna därför skulle minskas.
- 5 Det framgår inte av handlingarna i målet att konkursgäldenären informerades om att de villkor som gällde för avtalet med G. kunde vara oskäligen och inte heller att han uttryckligen förklarade att han inte önskade utnyttja det skydd som direktiv

93/13 ger honom. Han företrädde inte heller av något ombud i förfarandet förrän den 3 november 2022.

- 6 Enligt den nationella lagstiftningen får konkursdomstolen inte pröva ex officio huruvida avtalsvillkoren är oskäliga i samband med att den fastställer borgenärernas återbetalningsplan. Om det uppstår tvivel i fråga om avtalsvillkoren är oskäliga kan konkursdomstolen vilandeförklara målet och överlämna ärendet till konkursdomaren för prövning av huruvida fordringsförteckningen ska ändras ex officio. Detta orsakar ett oskäligt dröjsmål med att pröva målet eftersom den domstol som ska fastställa återbetalningsplanen normalt sett redan förfogar över all nödvändig information för att avgöra om avtalsvillkoren är oskäliga. Vidare har alla rättshandlingar avseende försäljningen av tillgångarna, fördelningen av medlen och förteckningen över fordringar redan vidtagits. En ändring av förteckningen utgör ett formaliserat förfarande och förutsätter att ett beslut om att ex officio ändra förteckningen motiveras, att rättegångsdeltagarna delges beslutet och att det offentliggörs. Konkursdomaren är inte heller bunden av konkursdomstolens ställningstagande och kan besluta ex officio att det saknas skäl att ändra förteckningen.
- 7 Konkursdomstolen kan, vid beaktande av de oskäliga avtalsvillkoren, fastställa ett lägre återbetalningsbelopp enligt återbetalningsplanen eller också avstå från att fastställa en återbetalningsplan över huvud taget om de medel som finns tillgängliga visar sig vara tillräckliga för att tillgodose alla fordringar. Detta kräver ytterligare utredning av de faktiska omständigheterna – vilket i sin tur är beroende av huruvida den hänskjutande domstolen är behörig att bevilja konkursgäldenärens rättsligt skydd.
- 8 Under insolvensförfarandet kunde konkursgäldenären inte på egen hand väcka talan i syfte att tillvarata sina rättigheter enligt direktiv 93/13. Det är nämligen konkursförvaltaren som förvaltade (och fortfarande förvaltar) konkursgäldenärens tillgångar.
- 9 Konkursgäldenären hade möjlighet att invända mot fordringsförteckningen. För att kunna lämna in en invändning måste konkursgäldenären betala en särskild avgift från sina egna tillgångar (och hälften av konkursgäldenärens lön tas ut av konkursförvaltaren och tilldelas konkursboet). En invändning lämnas in som en formaliserad skrivelse och det krävs att man däri redogör de yrkanden som anförs och bevis som åberopas. Det är också möjligt att konkursgäldenären inte var medveten om att de villkor som användes i avtalet med G. var oskäliga när förteckningen upprättades i förfarandet.
- 10 Såsom EU-domstolen påpekade i sin dom av den 5 mars 1996 i de förenade målen C-46/93 och C-48/93, Brasserie du Pêcheur och Factortame, ska unionsrätten, när den tillerkänner den enskilde rättigheter, även tillhandahålla de medel som krävs för att dessa rättigheter ska kunna utövas effektivt. Unionsrätten reglerar i princip inte processuella frågor som rör indrivning av fordringar som grundar sig på unionsrätten, utan överläter denna fråga till medlemsstaterna (principen om

processuell autonomi), varvid gränserna för denna frihet fastställs genom likvärdighets- och effektivitetsprinciperna.

- 11 I förevarande mål i fråga om fastställande av en återbetalningsplan framstår det enligt den hänskjutande domstolen som om de tillämpliga nationella bestämmelserna kan göra det orimligt svårt, för att inte säga omöjligt, för en konsument som försatts i konkurs att utnyttja de rättigheter denne har enligt direktiv 93/13. Däremot är det enligt insolvensrätten inte tillåtet för domstolen (vid vilken ett mål om fastställande av en återbetalningsplan har anhängiggjorts) att pröva huruvida avtalet innehåller oskäligen avtalsvillkor.
- 12 EU-domstolen har vid upprepade tillfällen betonat att nationella rättsliga organ har en skyldighet att pröva ex officio huruvida avtalsvillkor är oskäligen och att en alltför stor arbetsbörda eller andra praktiska svårigheter inte motiverar ett undantag från denna skyldighet (se till exempel beslut av den 26 november 2020, C-807/19, DSK Bank EAD).
- 13 I ett insolvensförfarande är det emellertid svårt att avgöra vilket organ som ska utföra en sådan prövning, vilket i praktiken innebär att prövningen utelämnas. Konkursdomaren gör endast en formell granskning av fordringsanmälningarna och vidarebefordrar dem till konkursförvaltaren, varefter denne granskar dem i sak och upprättar en förteckning över fordringarna. Konkursdomaren har ingen rättslig möjlighet att ändra förteckningen innan den godkänns, såvida inte en berättigad part gör en invändning. I det aktuella målet gjordes inte någon invändning, varför konkursdomaren godkände fordringsförteckningen.
- 14 Under förfarandet gjorde inte konkursgäldenären gällande inför konkursdomaren att villkoren i avtalet med borgenären G var oskäligen. Enligt den nationella lagstiftningen hade konkursdomaren därför ingen skyldighet att kontrollera den fordran som förts upp på förteckningen. Den invändning som nämns ovan gjordes först av konkursgäldenärens ombud vid den hänskjutande domstolen, vilken hade att avgöra huruvida en återbetalningsplan skulle fastställas eller om konkursgäldenärens skulder skulle avskrivas, vilket skulle innebära att insolvensförfarandet avslutades.
- 15 Det bör även understrykas att enligt konkursgäldenärens redogörelse återstår 3 500 PLN av hans lön efter de avdrag som görs för avbetalning på konkursboets fordringar – vilket inte är tillräckligt för att tillgodose hans och hans familjs behov. Enligt de bestämmelser som gäller i insolvensförfarandet i förevarande mål kan varken den hänskjutande domstolen eller konkursdomaren ingripa vad gäller storleken på avdraget på konkursgäldenärens lön.
- 16 Det är uppenbart att de medel som ackumulerats under insolvensförfarandet inte enbart ska tillgodose G., utan samtliga borgenärer, men mot bakgrund av storleken på de belopp som tillfaller konkursboet (och andra förpliktelser) så kan det visa sig att de medel som ackumulerats i konkursboet kommer att vara tillräckliga för att tillgodose samtliga borgenärer (bortsett från den tvistiga fordran). I enlighet

med den nationella lagstiftningen så fortsätter konkursgäldenärens lön att ingå i konkursboet och det är först när insolvensförfarandet avslutas som ett eventuellt överskott återbetalas till konkursgäldenären.

- 17 EU-domstolen har i sin dom av den 15 juni 2023 i mål C-287/22, Getin Noble Bank, redan slagit fast att artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för nationell rättspraxis enligt vilken den nationella domstolen kan avslå en konsuments ansökan om interimistiska åtgärder som – i avvaktan på ett slutligt avgörande om ogiltigförklaring av det låneavtal som ingåtts av konsumenten på grund av att avtalet innehåller oskäligen villkor – avser uppskov med skyldigheten att genomföra de månatliga avbetalningarna enligt avtalet, i en sådan situation där sådana åtgärder är nödvändiga för att säkerställa att detta avgörande får full verkan.
- 18 I det aktuella insolvensförfarandet saknas emellertid möjlighet för den hänskjutande domstolen att besluta om interimistiska åtgärder – vare sig på begäran eller ex officio.
- 19 Även om det är riktigt att konkursgäldenären har möjlighet att begära att en del av hans lön inte längre ska tillfalla konkursboet, skulle det kräva att samtliga borgenärer sammankallas och att ett beslut antas med 2/3 majoritet av borgenärernas röster – det innebär att konkursgäldenären, utan G:s samtycke, skulle vara förhindrad att erhålla skydd – vilket gör detta rättsmedel helt ineffektivt.
- 20 EU-domstolen underströk i sin dom av den 19 juni 1990, C-213/89, Factortame I, att det enligt unionsrätten krävs en möjlighet att vidta effektiva interimistiska åtgärder för att skydda de rättigheter som följer av unionsrätten.
- 21 Det är uppenbart att ett beslut om interimistiska åtgärder i ett insolvensförfarande skulle kräva att den hänskjutande domstolen gör en avvägning av inte bara konkursgäldenärens intressen utan även de intressen som övriga borgenärer har i egenskap av rättegångsdeltagare. Eftersom ett insolvensförfarande innefattar en universell utmätning av gäldenärens tillgångar är det, enligt den hänskjutande domstolen, i princip inte möjligt att tillämpa interimistiska åtgärder i syfte att minska konkursgäldenärens återbetalningar.
- 22 En nationell lagstiftning som utesluter möjligheten till interimistiska åtgärder kan emellertid avskräcka konkursgäldenären från att åberopa det skydd som föreskrivs i direktiv 93/13 – eller rentav övertyga denne att förklara att han eller hon inte begär detta skydd – vilket innebär att direktivets syfte inte kan uppnås, nämligen att säkerställa att avtal som ingås med konsumenter inte innehåller oskäligen avtalsvillkor.